

Stadsbeeld **LHBT-EMANCIPATIE** in Rotterdam

IDEM
ROTTERDAM

Lhbt-emancipatie in Rotterdam

Het Stadsbeeld Lhbt-emancipatie geeft een overzicht van de beschikbare feiten en cijfers over de positie van lhbt's in Rotterdam. Het Stadsbeeld presenteert met name formele gegevens uit onderzoek en beleid. Waar dit soort gegevens ontbreken, geven wij ook signalen uit het veld weer, van organisaties en personen die specialistische kennis hebben. Waar mogelijk schetsen wij een beeld van de Rotterdamse situatie in de context van landelijke gegevens.

In de keuze van onderwerpen hebben we ons laten leiden door de bestaande politieke en bestuurlijke discussies enerzijds, en door de lacunes in deze discussies anderzijds. Dat betekent dat zowel voor de hand liggende thema's als minder vaak besproken onderwerpen de revue passeren. Zo besteden we aandacht aan thema's als sociale acceptatie, biculturele lhbt's, discriminatie, roze ouderen, veiligheid en geweld en lhbt-vluchtelingen.

Mis je bepaalde informatie of onderwerpen? Laat het ons weten via info@idemrotterdam.nl. De Stadsbeelden worden regelmatig geactualiseerd.

Het Stadsbeeld Lhbt-emancipatie in Rotterdam is een uitgave van IDEM, expertisecentrum integratie, discriminatie en (lhbt-) emancipatie.

www.idemrotterdam.nl

Versie: 20 april 2016 (update)

Samenvatting

Lhbt-emancipatie

De afkorting lhbt staat voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele vrouwen en mannen, en transgender/ trans* personen. Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd door overheden, organisaties en individuen. Over het algemeen hangt emancipatie samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en de autonomie van een persoon. In het afgelopen decennium worden seksuele oriëntatie en genderdiversiteit steeds vaker meegenomen in emancipatiebeleid.

Sociale acceptatie

De acceptatie van seksuele en genderdiversiteit in Rotterdam heeft positieve en negatieve kanten. In 2015 vindt 91% van de Rotterdammers dat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen hun leven moeten kunnen leiden zoals ze dat zelf willen. Het aandeel Rotterdammers dat zegt moeite te hebben met een homoseksueel familielid is toegenomen sinds 2007. Daarnaast geeft 57% van de Rotterdammers aan dat ze geen moeite hebben om twee mannen hand-in-hand te zien lopen. Voor twee hand-in-hand lopende vrouwen is dit 61%. Er zijn geen gegevens bekend over de mate waarin Rotterdammers trans* personen accepteren.

Biculturele lhbt's

De term 'biculturele lhbt's' wordt steeds vaker gebruikt om te praten over lhbt-persoon die zowel een Nederlandse achtergrond hebben als minimaal één andere culturele achtergrond. **Er is een aantal onderwerpen specifiek van belang voor biculturele lhbt's**, zoals het idee van uit de kast komen, dubbele discriminatie en het belang van zelforganisaties en rolmodellen. In Rotterdam zijn er verschillende initiatieven gericht op biculturele lhbt's, zoals Respect2love 010 en Trans United.

Discriminatie

Lhbt-persoon lopen in Rotterdam vaak tegen discriminatie aan. RADAR ontving in 2015 13 meldingen over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid. Daarnaast laat de Omnibusenquête 2014 zien dat homoseksuele gerichtheid een van de gronden is waarop Rotterdammers discriminatie ervaren.¹ Arbeidsdiscriminatie komt geregeld voor, met name trans* personen ondervinden tijdens en na hun transitie een groot gebrek aan acceptatie tijdens het solliciteren en op de werkvloer.

Roze ouderen

Rotterdamse lhbt-organisaties waarschuwen voor de kwetsbare positie van roze ouderen. Onder andere stuiten deze ouderen vaak op de impliciete aanname dat men heteroseksueel en cisgender is. De noodzaak om opnieuw 'uit de kast te komen' kan bij het aanvragen van zorg een extra obstakel zijn. Ook krijgen roze ouderen te maken met discriminatie door heteroseksuele ouderen in een wooncomplex of zorginstelling, of van het zorgpersoneel.

Veiligheid en geweld

Rotterdamse lhbt's voelen zich niet altijd veilig op straat. RADAR's onderzoek naar de veiligheidsbeleving van lhbt's in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid en Midden- en West-Brabant laat zien dat lhbt's in Rotterdam-Rijnmond negatiever zijn over hun veiligheidsbeleving dan de lhbt's in de andere regio's.² Er zijn geen gegevens bekend over seksueel geweld, huiselijk geweld en eerge-relateerd geweld tegen Rotterdamse lhbt's.

Lhbt-vluchtelingen

In Rotterdam zijn per februari 2016 tien lhbt-vluchtelingen opgevangen door Stichting Humanitas. Deze groep maakte discriminatie mee in de reguliere noodopvang in Alphen aan de Rijn, verzorgd door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA).

Introductie

Kernbegrippen: lhbt en emancipatie

De afkorting lhbt staat voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele vrouwen en mannen, en transgender/ trans* personen. Lesbienne verwijst naar vrouwen die zich vooral tot vrouwen aangetrokken voelen, homo naar mannen die zich vooral tot mannen aangetrokken voelen en biseksueel naar mannen en vrouwen die zich aangetrokken voelen tot mannen en vrouwen.

De afkorting lhbt staat voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele vrouwen en mannen, en transgender/ trans* personen.

Transgender verwijst naar mensen die zich niet identificeren met de gender die ze bij de geboorte hebben gekregen. Het kan dan gaan om mannen die zich vrouw voelen, om vrouwen die zich man voelen, om personen die zich zowel man als vrouw voelen of om personen die zich geen van beiden voelen. Als er over transgender personen wordt gesproken, wordt ook wel de aanduiding trans* personen gebruikt. Deze paraplu-term geeft ruimte aan de vele verschillende manieren waarop mensen uiting kunnen geven aan hun transgender-zijn. Dit kan variëren van aanpassing in kleding tot geslachtsaanpassende operaties. Mensen die zich wel identificeren met de gender die ze bij hun geboorte hebben gekregen, worden cisgender genoemd. Hoewel trans* personen vaak in één adem genoemd worden met lhbt's is transgender-zijn iets anders dan seksuele oriëntatie. Trans* personen kunnen net zoals iedereen homoseksueel, biseksueel of heteroseksueel zijn.

De term 'biculturele lhbt's' wordt steeds vaker gebruikt om te praten over lhbt-personen die zowel een Nederlandse achtergrond hebben als minimaal één andere culturele achtergrond. De biculturele achtergrond kan het gevolg zijn van het feit dat ze zelf of hun familie als migrant of vluchteling naar Nederland zijn gekomen.

Lhbt-emancipatie

Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd door overheden, organisaties en individuen. Over het algemeen hangt emancipatie samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en de autonomie van een persoon. Het idee is dan dat iemand niet beperkt zou mogen worden door anderen in zijn of haar zelfstandigheid en vrijheid. Tegelijkertijd is er aandacht voor de sociaaleconomische positie en culturele context van een persoon of een groep, die voor een achterstand zorgt of die het moeilijk maakt om zelfstandig en vrij te leven.

Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en de autonomie van een persoon.

Sinds 2007 vallen de onderwerpen seksuele oriëntatie en genderdiversiteit onder het landelijke emancipatiebeleid. Er wordt dan gesproken over lhbt-emancipatie. De nadruk ligt hierbij op het verbeteren van de positie van lhbt's door de sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit te vergroten, geweld tegen lhbt's te bestrijden en gelijke rechten voor lhbt's enerzijds en heteroseksuelen en cisgender personen anderzijds te realiseren.

Structuur

In dit stadsbeeld wordt eerst de invulling van de gemeente Rotterdam aan het begrip lhbt-emancipatie toegelicht. Daarna gaan we in op de vraag hoeveel lhbt's er in Nederland zijn. Het wordt dan al snel duidelijk dat 'lhbt' geen makkelijk af te bakenen categorie is. Vervolgens bespreken we verschillende thema's die belangrijk zijn voor lhbt-emancipatie. Het stadsbeeld heeft daarmee de volgende indeling:

- Rotterdamse aanpak
- Lhbt's in Nederland en Rotterdam: de aantallen
- Thema 1: sociale acceptatie
- Thema 2: biculturele lhbt's
- Thema 3: discriminatie
- Thema 4: roze ouders
- Thema 5: veiligheid en geweld
- Thema 6: lhbt-vluchtelingen
- Blik op de toekomst

Rotterdamse aanpak

In Rotterdam ligt de nadruk bij lhbt-emancipatie op de mogelijkheid om vrije keuzes te maken en om een gelijkwaardige positie te kunnen verwerven in de Rotterdamse samenleving. Rotterdam is één van de 42 Regenboogsteden in Nederland. Het opstellen van lokaal lhbt-beleid is voor de deelnemende steden een prioriteit. De steden zijn met elkaar verbonden in een speciaal netwerk, wat het uitwisselen van kennis en expertise bevordert. Het huidige college van B en W besteedt aandacht aan lhbt-emancipatie in een aantal nota's en beleidsregels. De belangrijkste zijn de beleidsregel "Volwaardig Meedoen 2016-2018" en de Integratienota 010 uit 2015.³ In beide documenten is het uitgangspunt dat alle Rotterdammers gelijk en volwaardig mee moeten kunnen doen aan de Rotterdamse samenleving, ongeacht gender of seksuele oriëntatie.

Rotterdammers moeten gelijk en volwaardig mee kunnen doen aan de Rotterdamse samenleving, ongeacht gender of seksuele

De Rotterdamse definitie van lhbt-emancipatie komt in grote mate overeen met het landelijke Emancipatiebeleid 2013-2016.⁴ Een verschil is dat in Rotterdam het zwaartepunt ligt op het stimuleren van de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit

Anders dan op landelijk niveau ligt in Rotterdam het zwaartepunt op het stimuleren van de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit door groepen met een migratieachtergrond.

door groepen met een migratieachtergrond. Dit gebeurt door de nadruk te leggen op het bespreekbaar maken van taboeonderwerpen en op het vergroten van de veiligheid en weerbaarheid van Rotterdamse lhbt's met een religieuze en migratieachtergrond. Daarnaast onderschrijft de gemeente het streven van Rotterdamse initiatiefnemers om de stad internationaal op de kaart te zetten als Gay City door middel van 'gay-city marketing'. Dit heeft geleid tot de in januari 2016 gelanceerde website www.gayrotterdam.nl, waar alles op het gebied van 'roze Rotterdam' te vinden is.

Lhbt's in Nederland en Rotterdam: de aantallen

Er is geen onderzoek bekend naar de zelfidentificatie van Rotterdammers op het gebied van seksuele oriëntatie en gender. De omvang van het aantal lhbt's in Nederland als geheel is lastig in te schatten, omdat het samenhangt met de vraag wat precies onder seksuele oriëntatie en transgender wordt verstaan. Bovendien zijn de termen cultureel geladen.⁵

Binnen seksuele oriëntatie kan een onderscheid gemaakt worden tussen seksuele aantrekking, seksueel

6% van Nederlandse vrouwen en 7% van de mannen hebben een lesbische, homo- of biseksuele identiteit

gedrag en seksuele identiteit. 6% van de vrouwen en 7% van de mannen hebben een lesbische, homo- of biseksuele identiteit.⁶ Kijken we naar seksueel gedrag, dan geeft 13% van de mannen en vrouwen aan weleens seks gehad te hebben met iemand van hetzelfde geslacht. Als we vervolgens inzoomen op seksuele aantrekking, dan zegt 18% van de vrouwen zich (ook) aangetrokken te voelen tot vrouwen en 13% van de mannen zegt zich (ook) aangetrokken te voelen tot mannen. Het blijkt dus dat een groter aantal mensen seksuele verlangens heeft of seksuele activiteiten onderneemt dan de groep die zich daadwerkelijk als lhb identificeert. Om diverse redenen kunnen mensen hun seksuele gevoelens of gedrag niet als een bepalend onderdeel van hun identiteit beschouwen.

Transgender hangt samen met gevoelens dat de genderidentiteit die iemand bij geboorte heeft gekregen niet (volledig) passend is. De manier waarop transgenders daaraan uitdrukking geven loopt uiteen. Dit kan bijvoorbeeld door het uiterlijk met kleren aan te passen, of door een geslachtsaanpassende operatie te ondergaan. In Nederland is 0,4% van de bevolking tussen de 15 en 70 jaar transgender.⁷ Van hen is het merendeel geboren als vrouw terwijl ze zich eigenlijk man voelen. Daarna volgt de groep mensen die als man is geboren en die zich eigenlijk vrouw voelt, en tot slot een kleinere groep die zich zowel man als vrouw voelt, of er tussenin, of zich met

geen van deze twee gendercategorieën identificeert.

Thema's lhbt-emancipatie

1. Sociale acceptatie

Sociale acceptatie is van invloed op de mate waarin lhbt's uiting kunnen geven aan hun seksuele oriëntatie en genderidentiteit. De acceptatie van seksuele diversiteit en genderdiversiteit verschilt door de jaren heen en tussen verschillende groepen. Hieronder geven we een overzicht van de verschillende aspecten van sociale acceptatie en de conclusies die daaruit voortvloeien.

Algemene acceptatie van homo- en biseksualiteit

De algemene acceptatie van homoseksualiteit in Rotterdam neemt toe. In 2015 vindt 91%

91% van de Rotterdammers vindt dat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen hun leven moeten kunnen leiden zoals ze dat zelf willen.

van de Rotterdammers dat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen hun leven moeten kunnen leiden zoals ze dat zelf willen.⁸ Dit was in 2007 nog 84%. Daarnaast heeft 84% van de Rotterdammers geen probleem met een homoseksueel huwelijk. 70% vindt dat homoseksuele en lesbische stellen net als heteroseksuele koppels kinderen moeten kunnen adopteren. Dit komt overeen met landelijke cijfers. 92% van de Nederlanders vindt dat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen hun leven moeten kunnen leiden zoals ze dat zelf willen.⁹ Daarnaast staat 66% van de Nederlanders positief en 8% negatief tegenover lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuele vrouwen en mannen.

Acceptatie onder jongeren

Ook de lhbt-acceptatie onder jongeren neemt toe, al zijn er geen Rotterdamse cijfers bekend. Landelijk onderzoek laat zien dat de houding van jongvolwassenen (16-25 jaar) ten opzichte van lhbt's positiever is geworden sinds 2006.¹⁰ In dat jaar keurde 18% homo- of biseksualiteit af. In 2014 was dit percentage gedaald naar 6%. Daarnaast geeft driekwart

van de scholieren (10-18 jaar) aan dat ze vrienden kunnen zijn met lhbt-jongeren.¹¹ Onder scholieren met een migratieachtergrond is dit aandeel kleiner. Twee derde van de Surinaams- en Antilliaans-Nederlandse scholieren zou wel vrienden kunnen zijn met lhbt-jongeren. Dit geldt voor een derde van Marokkaans-Nederlandse en een kwart van de Turks-Nederlandse scholieren. Homofobie onder jongeren heeft vooral te maken met het afkeuren van homoseksuele intimiteit.¹² De meeste jongeren steunen de gelijke rechten voor lhbt's en heteroseksuelen, maar geven aan zoenende of hand-in-hand lopende lhbt's niet goed te keuren.

Homofobie onder jongeren heeft vooral te maken met het afkeuren van homoseksuele intimiteit.

RotterdamV, het Rotterdamse kenniscentrum voor homo-emancipatie, constateerde in 2013 dat steeds meer homojongens een beroep doen op schoolmaatschappelijk werk. Dit zijn vooral jongens met een religieuze of migratieachtergrond.¹³ Het feit dat scholieren de weg naar hulpverlening op school weten te vinden wordt beschouwd als een positieve ontwikkeling. Toch gaan er ook signalen op dat de groep 13-16 jarige Rotterdamse lhbt's kwetsbaar zijn, omdat ze geen plek hebben waar ze alleen met leeftijdsgenoten samenkomen.¹⁴

Familieleden en ouders

Het is duidelijk dat de houding tegenover homoseksualiteit in de naaste omgeving minder positief is dan de houding tegenover homoseksualiteit in het algemeen. In tegenstelling tot de positieve ontwikkeling van algemene lhbt-acceptatie, is het aandeel Rotterdammers dat moeite te hebben met een homoseksueel familielid juist toegenomen ten opzichte van 2007.¹⁵ In dat jaar gaf 74% aan dat het hen niet uitmaakt als een familielid homoseksueel zou zijn, tegen 70% in 2015. Ook heeft slechts

De houding tegenover homoseksualiteit in de naaste omgeving is minder positief dan de houding tegenover homoseksualiteit in het algemeen.

56% er geen moeite mee als hun kind een homoseksuele relatie zou hebben.

Homoseksuele intimiteit

Ook homoseksuele intimiteit wordt de laatste jaren juist minder geaccepteerd. 57% van de Rotterdammers heeft er geen moeite mee om twee mannen hand-in-hand te zien lopen.¹⁶

57% van de Rotterdammers heeft er geen moeite mee om twee mannen hand-in-hand te zien lopen.

Voor twee hand-in-hand lopende vrouwen is dit 61%. De afkeur is het minst groot bij een heteroseksueel koppel dat hand-in-hand loopt.

Daar heeft 67% van de Rotterdammers geen moeite mee. Deze tendens komt overeen met landelijke ontwikkelingen. 35% van de Nederlanders vindt het aanstootgevend om een mannenstel te zien zoenen en 28% heeft er moeite mee als twee mannen hand-in-hand lopen.¹⁷ Ter vergelijking: 12% van de Nederlanders vindt het aanstootgevend om heteroseksuele stellen te zien zoenen.

Homofobie in Nederland en Rotterdam heeft dus vooral te maken met homoseksuele intimiteit en homoseksualiteit in de nabije omgeving. Opvallend is dat gelijke rechten van lhb's en heteroseksuelen wel door een ruime meerderheid van de Nederlanders en Rotterdammers wordt gesteund. Dit komt overeen met de resultaten van een onderzoek dat RADAR in 2010 publiceerde. Daarin gaven lhb's in Rotterdam aan dat de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit ver achterloopt op de juridische gelijkwaardigheid van lhb's en homoseksuelen.¹⁸

De maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit loopt achter op de juridische gelijkwaardigheid van lhb's.

Wie staat er positief en wie negatief tegenover homo- en bisexualiteit?

De achtergrond van mensen zelf heeft invloed op de mate waarin ze homo- en bisexualiteit accepteren. Uit landelijk onderzoek blijkt dat met name vrouwen, hoger opgeleiden, niet-religieuzen en mensen jonger dan 70 jaar

positief zijn over homo- en bisexualiteit.¹⁹ Beslist religieuze mensen, 70+ ouderen en mensen die op de ChristenUnie stemmen staan daarentegen twee keer zo negatief tegenover homoseksualiteit vergeleken met het landelijke gemiddelde. Uit eerder landelijk onderzoek komt naar voren dat ook mensen die op de PVV stemmen vaker negatief staan tegenover lhb'ts.²⁰ Uit deze studie blijkt ook dat mensen die minimaal één keer per week naar de kerk gaan is slechts 42% positief over homoseksualiteit, vergeleken met 75% van de niet-kerkgangers.²¹ Op Rotterdams niveau zijn er geen studies naar de invloed van religiositeit of politieke voorkeur op de mate van lhb acceptatie. Wel zijn er initiatieven die dialoog over de thema's religie en seksuele oriëntatie bevorderen, zoals het contact tussen de lokale afdeling van de ChristenUnie en COC Rotterdam.²²

Onder jongens zien we ook dat meer jongens (75%) dan meisjes (69%) moeite hebben met homo- en bisexualiteit.²³ Ook staan niet-religieuze jongvolwassenen positiever tegenover lhb's net zoals jongeren die in stedelijke gebieden wonen. Daarnaast gaat negativiteit over homo- en bisexualiteit gepaard met sociale uitsluiting op basis van etniciteit.²⁴ Dat wil zeggen dat jongeren die een minder diverse vriendengroep hebben en daarbij een negatieve opvatting hebben over migranten, ook vaak een negatieve houding hebben ten opzichte van homoseksualiteit.

De acceptatie van homoseksualiteit ligt lager onder Nederlanders met een migratieachtergrond. Zo vindt 50% van de Turkse-Nederlanders en Marokkaanse-Nederlanders homoseksualiteit verkeerd.²⁵ De acceptatie van homoseksualiteit is onder Surinaamse-Nederlanders en Antilliaanse-Nederlanders wat hoger, maar lager dan onder de Nederlanders zonder migratieachtergrond. Dit geldt ook voor Rotterdam: in deze stad ligt de acceptatie van homoseksualiteit eveneens lager onder groepen met een

In Rotterdam ligt de acceptatie van homoseksualiteit lager onder groepen met een migratieachtergrond.

migratieachtergrond.²⁶ De acceptatie ligt binnen deze groep hoger onder Surinaams-, Antilliaans- en Kaapverdiaans-Nederlandse Rotterdammers en het laagst onder Turks- en Marokkaans-Nederlandse Rotterdammers.

Biseksualiteit kan niet alleen door heteroseksuelen en cisgender personen worden afgekeurd, maar ook door lesbische vrouwen en homoseksuele mannen. Meer dan 12% van de lesbische vrouwen en homoseksuele mannen die deelnamen aan een Amsterdams onderzoek vinden biseksualiteit geen authentieke seksuele identiteit, en meer dan 39% wil geen relatie met een biseksueel persoon.²⁷ Er zijn geen gegevens bekend over de acceptatie van biseksualiteit onder Rotterdamse lesbische vrouwen en homoseksuele mannen.

Acceptatie van trans* personen

Er zijn geen cijfers bekend over de acceptatie van trans* personen door Rotterdammers,

Acceptatie van trans* personen in Nederland is laag: slechts 43% is positief over transgenders.

maar in Nederland als geheel is de acceptatie erg laag. Slechts 43% van de Nederlanders is positief over transgender en 11% is expliciet negatief hierover.²⁸

Veel Nederlanders hebben er moeite mee wanneer het niet duidelijk is tot welke gender iemand behoort. Ruim 53% vindt het belangrijk om bij de eerste ontmoeting te weten of iemand man of vrouw is, en als dit niet helder is dan gaat 18% liever niet met deze persoon om. Hoewel een ruime meerderheid van de Nederlanders een geslachtsaanpassende operatie ondersteunt, vindt 37% dat de trans* personen zelf de kosten hiervoor moeten betalen.

Ook transfobie onder jongeren hangt vooral samen met genderambivalentie: wanneer het niet duidelijk is wat iemands gender is, treedt er een aanzienlijke mate van ongemak en afkeuring op onder jongvolwassenen.²⁹ Zo geeft 59% aan het belangrijk te vinden om bij de eerste ontmoeting te weten of iemand een man of een vrouw is. Toch zegt 80% van de jongvolwassenen een vriendschap niet te

verbreken als een trans* vriend in transitie gaat. Ook vindt 60% een geslachtsaanpassende operatie een goed idee, maar de helft geeft aan dat trans* personen dan wel zelf de kosten hiervoor moeten betalen. Net zoals bij volwassenen, lijkt de psychische en medische noodzaak van geslachtsaanpassende operaties minder goed ingezien te worden.

Transgender-zijn wordt in Nederland minder geaccepteerd dan homo- en biseksualiteit. Personen die beslist religieus zijn, lager opgeleid, 70+ ouderen en stemmers op de ChristenUnie/CDA/PVV zijn relatief negatief.³⁰ Daarnaast is er een opvallend verschil tussen meisjes en jongens: 79% van de meisjes staat positief tegenover trans* personen, tegenover slechts 26% van de jongens.³¹

79% van de meisjes staat positief tegenover trans* personen, tegenover slechts 26% van de jongens.

Homofobie en transfobie komen dus in verschillende mate voor in Nederland en Rotterdam, en dit hangt onder andere samen met elementen zoals woongebied, opleidingsniveau, diversiteit van iemands sociale kring, religie en migratieachtergrond.

Rotterdams beleid gericht op sociale acceptatie

Binnen zijn lhbt-emancipatiebeleid zet Rotterdam voornamelijk in op het vergroten van de sociale acceptatie van homo- en biseksualiteit en genderdiversiteit, met name onder jongeren en mensen met een religieuze en migratieachtergrond. Dit komt overeen met het landelijke lhbt-emancipatiebeleid, waarin ook bijzondere aandacht is voor religieuze en biculturele lhbt's. In Rotterdam gebeurt dit door te investeren in voorlichting op scholen, en door taboeonderwerpen zoals seksualiteit bespreekbaar te maken in bijvoorbeeld de Integratie Tour. Het is duidelijk dat het college van B en W hiermee het probleem van homofobie en transfobie in religieuze kringen en onder migrantengroepen wil aanpakken. Het risico bestaat dat eenzijdig naar deze elementen wordt gekeken waardoor minder toegespitst beleid wordt gemaakt om andere factoren aan te pakken of om de aangetoonde

homo- en transfobie onder de hele bevolking
te bestrijden.

---

2. Biculturele lhbt's

Het bevorderen van sociale acceptatie met name onder groepen met een religieuze- en migratieachtergrond staat centraal in het Rotterdamse lhbt-emancipatiebeleid. We besteden daarom aandacht aan een aantal onderwerpen die specifiek van belang zijn voor biculturele lhbt's: het idee van uit de kast komen, dubbele discriminatie en het belang van zelforganisaties en rolmodellen. Deze worden hieronder kort besproken.

Terminologie

De woorden die gebruikt worden om te praten over seksuele oriëntatie en genderidentiteit zijn sterk cultureel geladen.³² Lesbisch, homoseksueel, biseksueel en transgender zijn bij uitstek termen die in het Westen worden gebruikt. Dit betekent dat het voor mensen met een migratieachtergrond in Nederland niet per se de meest vanzelfsprekende woorden zijn om uitdrukking te geven aan hun gevoelens, verlangens en activiteiten. Het feit dat 'de' lhbt-groep niet zo makkelijk af te bakenen is en dat deze woorden sterk cultureel geladen zijn, heeft gevolgen voor de manier waarop de Nederlandse samenleving en be-

Emancipatie hoeft niet per se verbonden te worden met het idee van 'uit de kast komen'.

leidsmakers hiermee om kunnen gaan. Het betekent onder andere dat het idee van emancipatie niet per se verbonden hoeft te worden met het idee

dat (on)vrijheid samenhangt met 'uit de kast komen'.

Uit de kast komen: ervaren (on)vrijheid

Het idee van uit de kast komen wordt vaak opgevat als de mogelijkheid om eerlijk te kunnen zijn over wie je écht bent. Als iemand uit de kast kan komen bij familie, vrienden, op school of op werk, dan wordt dat gezien als een graadmeter voor de sociale acceptatie van lhbt's. Het niet uit de kast kunnen komen wordt dus vaak gezien als een belemmering van iemands vrijheid. Mogelijke belemmeringen voor een 'coming out' worden regelmatig in de context van religieuze en biculturele lhbt's besproken.

Biculturele lhbt's gaan op verschillende wijze om met hun genderidentiteit en seksuele oriëntatie. Een deel maakt gebruik van zogenoemde 'publieke strategieën', die gericht zijn op het stimuleren van bewustwording en sociale verandering.³³ Dit kan bijvoorbeeld door in de zichtbaarheid te treden als rolmodel of als voorlichter. Een ander deel kiest voor subtiele strategieën, waarbij het eigen leven verbeterd wordt zonder veel commotie te veroorzaken. Dit kan een manier zijn waarop verschillende loyaliteiten naast elkaar kunnen blijven bestaan: de persoon onderschrijft het belang om de familie en culturele tradities niet in diskrediet te brengen en tegelijkertijd wordt er wel ergens anders de ruimte gevonden om uiting te geven aan hun genderidentiteit of seksuele oriëntatie. Zo kan het bijvoorbeeld dat biculturele personen openlijk lhbt zijn in het bijzijn van hun vrienden, maar niet in de buurt van hun familie. Deze strategie komt overigens ook voor onder lhbt's zonder migratieachtergrond.

De keuze voor publieke dan wel subtiele strategieën hangt samen met de waarde die iemand zelf hecht aan de mate van openheid tegenover verschillende mensen en in verschillende contexten. Van onvrijheid is volgens de auteurs van een landelijk onderzoek naar de hulpbehoefte onder biculturele en religieuze lhbt's pas sprake zodra de personen hier zelf last van ondervinden.³⁴

Dit heeft gevolgen voor het ontwikkelen en uitvoeren van lhbt-emancipatiebeleid. Zo pleiten de auteurs van laatstgenoemd onderzoek ervoor dat hulpverleners zich ervan bewust zijn dat vrijheid en openheid niet voor iedereen hetzelfde betekenen. Ook deden onderzoekers van RADAR in 2010 de aanbeveling dat het streven naar zichtbaarheid van lhbt's niet zou moeten leiden tot een (impliciete) dwang of plicht voor biculturele lhbt's om zich te 'outen' zoals andere lhbt's dat misschien wel doen.³⁵ Het is belangrijk om meer inzicht te krijgen in het perspectief van biculturele lhbt's

Hulpverleners moeten zich ervan bewust zijn dat vrijheid en openheid niet voor iedereen hetzelfde betekenen.

zelf. Er is echter weinig landelijk en geen Rotterdams onderzoek hiernaar. Rotterdam Pride doet verder wel de aanbeveling om meer onderzoek te doen naar de ervaringen van biculturele ouders met lhbt-kinderen in de stad.³⁶ Inzicht in wat deze ouders aanbevelen als ondersteuning om beter met de situatie om te kunnen gaan, kan de emancipatie van biculturele lhbt's aanzienlijk bevorderen.

Biculturele lhbt's: dubbele discriminatie

Biculturele lhbt's kunnen te maken krijgen met dubbele discriminatie.³⁷ Zowel op basis van hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit, als ook op basis van hun migratieachtergrond. Deze dubbele vorm van uitsluiting staat hun emancipatie als lhbt's en integratie

Biculturele lhbt's kunnen te maken krijgen met dubbele discriminatie.

als Nederlanders met een migratieachtergrond in de weg. Voor biculturele lhbt's is deze unieke positie soms extra moeilijk. Wanneer er veel racisme en discriminatie is ten opzichte van de groep waar ze onderdeel van uitmaken, kan het lastig zijn om uitdrukking te geven aan hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Het kan voor biculturele lhbt's dan lijken of ze hun culturele achtergrond verraden. Door de maatschappelijke context voelen ze de druk om een keuze te moeten maken voor één van twee of meerdere identiteiten (culturele identiteit versus seksuele/genderidentiteit).

Biculturele rolmodellen en zelforganisaties

De unieke positie van biculturele lhbt's in de Nederlandse en Rotterdamse samenleving leidt ertoe dat ze soms andere en specifieke ondersteuning nodig hebben. Zowel landelijke onderzoeken als Rotterdamse organisaties onderschrijven dan ook het belang van biculturele lhbt-rolmodellen en zelforganisaties. Ook op nationaal politiek niveau wordt dit onderstreept. Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Bussemaker concludeert in de midterm review van haar Emancipatiebeleid 2013-2016 dat "acties vanuit de gemeenschap zelf het meest kansrijk zijn"³⁸ en wil daarom nadrukkelijk inzetten op lokale, kleinschalige

initiatieven met de inzet van jonge rolmodellen.

In Rotterdam bestaan verschillende initiatieven gericht op biculturele lhbt's waarbij rolmodellen aanwezig zijn. Dit zijn met name projecten voor jongeren. Een

In Rotterdam zijn er verschillende initiatieven gericht op biculturele lhbt's waarbij rolmodellen aanwezig zijn

voorbeeld is Respect2love 010, een initiatief dat in verschillende steden, waaronder Rotterdam, bijeenkomsten organiseert waar biculturele lhbt's elkaar veilig kunnen ontmoeten en erkenning kunnen vinden. Trans United is een soortgelijk initiatief, speciaal gericht op biculturele trans* personen in de stad.

3. Discriminatie

Rotterdamse lhbt's lopen op verschillende terreinen tegen discriminatie aan. RADAR ontving in 2015 13 meldingen over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid in Rotterdam. Daarnaast laat de Omnibusenquête 2014 zien dat 4% van de Rotterdammers die zich gediscrimineerd voelde, dit in verband brengt met hun homoseksuele gerichtheid.³⁹ Elk jaar is dit aandeel ongeveer hetzelfde, in 2012 was het 5% en 2013 3%. Het is echter niet duidelijk hoeveel deelnemers aan deze enquête zich identificeren als lhbt. Het is dus niet af te leiden of lhbt's zich gediscrimineerd voelden, en zo ja op welke gronden precies. De enquête vraagt ook naar discriminatie op grond van transseksualiteit. 0% van de Rotterdammers die zich gediscrimineerd voelde, dacht dat dit in de afgelopen jaren te maken had met hun transseksualiteit. Verder laat een onderzoek uit 2009 naar de veiligheidsbeleving van lhbt's in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid en Midden- en

Rotterdamse lhbt's ervaren meer discriminatie dan lhbt's in andere regio's.

West-Brabant zien dat 29,5% van de deelnemende lhbt's aan het onderzoek in Rotterdam-Rijnmond discriminatie in de woonomgeving ervaren.⁴⁰ Dit is hoger dan het gemiddelde van 24,4% voor alle bestudeerde regio's.

Uit landelijk onderzoek gepubliceerd in 2014 weten we dat 42% van de homoseksuele mannen en 39% van de lesbische vrouwen zich gediscrimineerd voelde in het jaar dat vooraf ging aan het onderzoek.⁴¹

Arbeidsmarktdiscriminatie

Lesbische vrouwen en homoseksuele mannen krijgen geregeld te maken met homonegativiteit op de werkvloer.⁴² Negatief zijn over homoseksuele mannen gebeurt vaak om de eigen mannelijkheid te bevestigen. Lesbische vrouwen hebben daarentegen vooral last van het niet serieus genomen worden. 13% van de lesbische vrouwen geeft dit aan, tegen 0% van de homoseksuele mannen. Vrouwen hebben daarnaast ook meer last van seksuele opmerkingen en openlijke afkeuring.

Ook trans* personen ondervinden discriminatie en gebrek aan acceptatie op de arbeidsmarkt. Tijdens en na het transitieproces ondervinden ze de meeste problemen, zowel tijdens het solliciteren als op de werkvloer.⁴³ Met name transvrouwen die zich niet aan de mannelijke genderrol houden zeggen zelden geaccepteerd te worden.⁴⁴ Meer mannelijke dan vrouwelijke collega's staan negatief tegenover genderdiversiteit.

Het is lastiger voor trans* personen om na hun transitie een nieuwe baan te vinden.⁴⁵ Daarnaast geven ze aan dat re-integratiebureaus vaak te weinig rekening houden met de situatie van het transgender-zijn en alles wat erbij een transitie komt kijken. Het percentage transgenders dat een werkloos-

Het is lastiger voor trans* personen om na hun transitie een nieuwe baan te vinden.

heids-, bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangt is respectievelijk twee, drie en vier keer zo hoog is als onder de algemene beroepsbevolking.⁴⁶ Hoewel trans* personen relatief vaker hoger opgeleid zijn, is 21% van hen arbeidsongeschikt of werkeloos.⁴⁷ Iets minder dan de helft (43%) van de transgenders zegt het moeilijk te vinden om financieel rond te komen. 9% vindt het zeer moeilijk om rond te komen.⁴⁸

Het Rotterdamse lhbt-emancipatiebeleid richt zich niet expliciet op het verbeteren van de arbeidspositie van lhbt's in de stad. Ook is er weinig bekend over de discriminatie van lhbt's in de stad. Rotterdam Pride signaleert dat er met name weinig kennis is over de situatie van Rotterdamse trans* personen en dat de behoefte hieraan wel groot is.⁴⁹

4. Roze ouderen

De noodzaak om de situatie van roze ouderen, oftewel lhbt-ouderen, in de gaten te houden wordt door meerdere Rotterdamse maatschappelijke organisaties aangegeven zoals RotterdamV, Rotterdam Pride, Pluspunt Rotterdam (expertisecentrum voor ouderen en participatie) en Stichting Humanitas (gericht op welzijn en maatschappelijke dienstverlening). Hieronder lichten wij toe welke vraagstukken voor deze groep lhbt's belangrijk zijn.

Roze ouderen in de wijk

Vaak gaan hulpverleners er onbedoeld vanuit dat een cliënt cisgender of heteroseksueel is. Dat heeft gevolgen voor de relatie tussen hulpverleners en lhbt-ouderen, en voor de effectiviteit van de hulpverlening. RotterdamV waarschuwt voor de mogelijk negatieve gevolgen van het landelijke participatiebeleid en het Rotterdamse welzijnsbeleid voor lhbt-ouderen in de wijk.⁵⁰ Namelijk, het kan erg moeilijk zijn voor roze ouderen om in een zorggesprek 'opnieuw' uit de kast te komen. Dit kan samenhangen met het feit dat roze ouderen opgroeiden in een tijd dat seksuele en genderdiversiteit minder makkelijk te bespreken was.

Dat in toenemende mate een beroep wordt gedaan op het sociale netwerk van ouderen in

Het toenemende beroep op mantelzorg kan negatief uitpakken voor roze ouderen.

de vorm van mantelzorg, kan negatief uitpakken voor roze ouderen. Roze ouderen hebben niet altijd een uitgebreid sociaal netwerk, onder andere omdat ze minder vaak kinderen hebben dan heteroseksuele ouderen. Ze kunnen dus ook minder makkelijk een beroep doen op jongere familieleden als mantelzorgers. Daarmee worden roze ouderen nog meer afhankelijk van de (wijk-)hulpverlener. RotterdamV benadrukt dan ook in haar evaluatie van het beleidsstuk Nieuw Rotterdams welzijn 2016-2019⁵¹ dat de gemeente ervoor moeten zorgen dat wijkdienstverleners over meer expertise beschikken op het gebied van seksuele oriëntatie en genderdiversiteit.⁵²

Homovriendelijke woonomgeving

Naast zorgen om Rotterdamse roze ouderen in de wijk, bestaat er behoefte aan een homovriendelijke woonomgeving voor roze ouderen. Pluspunt Rotterdam signaleert dat de woonsituatie van sommige roze ouderen in de stad zorgwekkend is.⁵³ Deze ouderen krijgen namelijk te maken met uitsluiting en discriminatie in het zorgcentrum of flatgebouw waarin ze wonen.

Roze ouderen krijgen te maken met uitsluiting in zorgcentrum of flatgebouw.

De resultaten van een onderzoek dat RotterdamV deed onder Rotterdamse roze ouderen in 2011 bevestigen dit beeld. Deze groep gaf aan veel behoefte te hebben aan een homovriendelijke woonomgeving.⁵⁴ Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een appartementencomplex enkel voor roze ouderen, of het kan een gemengde woonomgeving zijn waar de andere bewoners en het personeel homovriendelijk zijn. Stichting Humanitas is de initiatiefnemer van de zogeheten Roze Salons, bijeenkomsten voor roze ouderen. In de stad is er behoefte aan de nadrukkelijke betrokkenheid van meer zorginstellingen bij de leef- en woonsituatie van Rotterdamse roze ouderen.⁵⁵ Ook is het nodig is om vooroordelen onder hetero ouderen tegen te aan.⁵⁶ Hiermee kan discriminatie van roze ouderen worden bestreden.

In het huidige lhbt-emancipatiebeleid richt de gemeente Rotterdam zich voornamelijk op jongeren en groepen met een migratie- en religieuze achtergrond. Er wordt dus geen expliciete aandacht besteed aan de situatie van roze ouderen in de wijk of aan het bevorderen van sociale acceptatie onder heteroseksuele en cisgender ouderen. De gemeente faciliteert wel de activiteiten van verschillende lhbt organisaties in Rotterdam die zich met roze ouderen bezig houden. Voorbeelden zijn RotterdamV en

In de roze salons kunnen roze en niet-roze ouderen in een veilige omgeving en op laagdrempelige wijze samen komen.

Stichting Humanitas, die de roze salons organiseren waarbij Rotterdamse roze en niet-roze ouderen in een veilige omgeving en op laagdrempelige wijze samen kunnen komen.

---

5. Geweld

Lhbt-personen hebben te maken met specifieke vormen van geweld en onveiligheid. In de openbare ruimte, op school en in relaties kunnen lhbt's extra kwetsbaar zijn. Lhbt-emancipatie beleid richt zich naast de sociale acceptatie vaak ook op het voorkomen van geweld. Hieronder gaan we in op de verschillende vormen van geweld die daarbij van belang zijn.

Veiligheid en geweld in de openbare ruimte

Lesbische vrouwen en homoseksuele mannen voelen zich in het algemeen onveiliger dan

Lesbische vrouwen en homoseksuele mannen voelen zich in het algemeen onveiliger dan heteroseksuele perso-

heteroseksuele personen. De landelijke Veiligheidsmonitor uit 2014 wijst uit dat 22% van de homoseksuele mannen zich wel eens onveilig voelt in de

eigen buurt en 23% is slachtoffer geweest van criminaliteit.⁵⁷ Dit geldt slechts voor 13% en 20% van heteroseksuele mannen. Biseksuele mannen zijn daarentegen niet veel vaker slachtoffer van criminaliteit dan heteroseksuele mannen, maar voelen zich wel vaker onveilig in hun eigen buurt.

Deze monitor laat geen aanzienlijke verschillen zien tussen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen met betrekking tot veiligheidsbeleving. We weten echter wel dat vrouwen zich vaker dan mannen onveilig voelen op straat en in de eigen buurt. Ook zijn ze vaker slachtoffer van seksuele intimidatie. In Rotterdam voelt 38% van de vrouwen zich soms tot vaak onveilig, tegen 26% van de mannen.⁵⁸ Vrouwen voelen zich vaker onveilig in hun eigen buurt dan mannen (30% tegen 20%). Slechts een derde van de lhb's doet aangifte of melding bij de politie als zij slachtoffer zijn van fysiek geweld.⁵⁹

Transgender volwassenen zijn vaak slachtoffer van pesterijen, negatieve benaderingen en geweld in de openbare ruimte. De resultaten van een enquête van het Transgender Netwerk Nederland laten zien dat een derde dagelijks wordt beledigd vanwege het transgen-

der-zijn en dat meer dan 40% een gewelddadig incident heeft meegemaakt.⁶⁰ Meer dan de helft (54%) heeft dit allebei meegemaakt. Maar liefst 87% geeft aan geen officiële melding hiervan te maken.

Lhbt's in Rotterdam-Rijnmond zijn negatiever over hun veiligheidsbeleving dan de lhbt's in de andere regio's. Dat blijkt uit een onderzoek uit 2009 naar de veiligheidsbeleving van lhbt's in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid en Midden- en West-Brabant laat zien.⁶¹ 14% van de deelnemende lhbt's uit Rotterdam-Rijnmond zegt dat de straten in hun woonomgeving onveilig zijn.

De landelijke Gay-Straight Alliance (GSA) heeft één alliantie 'Natuurlijk Samen' die specifiek bezig is met het verbeteren van veiligheid in de wijk. In Rotterdam heeft deze alliantie geleid tot gesprekken met ambtenaren verantwoordelijk voor het Rotterdamse emancipatie- en veiligheidsbeleid.⁶² Daarnaast beveelt de GSA Natuurlijk Samen aan dat elke gebiedscommissie specifiek beleid voert met betrekking tot de veiligheid van lhbt's in het gebied.

Veiligheid op school

Lesbische meisjes en homoseksuele jongens voelen zich minder veilig op school dan heteroseksuele leerlingen. Hun veiligheidsscores zijn respectievelijk 82 en 88 tegen 94 van andere jongens en meisjes op school, zo laat een landelijk onderzoek naar de sociale veiligheid in en op scholen zien.⁶³ Het percentage lesbische, homoseksuele en biseksuele leerlingen dat wekelijks tot dagelijks wordt gepest is vier keer hoger in vergelijking tot heteroleerlingen.⁶⁴

Het percentage lesbische, homoseksuele en biseksuele leerlingen dat wekelijks tot dagelijks wordt gepest is vier keer hoger in vergelijking tot heteroleerlingen.

Met name jongens die als 'vrouwelijk' worden gezien, worden negatief benaderd.

De veiligheidsscore van transgenderleerlingen is nog lager: 78. Het blijkt dan ook dat 40% van transgender jongeren slachtoffer is van verbaal geweld op school, nog eens

40% van seksueel geweld, 30% van materieel of lichamelijk geweld en 26% van pesten. Lesbische en homoseksuele leerlingen worden ook slachtoffer van verbaal, seksueel en materieel of lichamelijk geweld op school, maar in mindere mate.

Het Rotterdamse lhbt-emancipatiebeleid is er sterk op gericht om de mate van sociale acceptatie onder jongeren te vergroten. Dit gebeurt onder andere door te investeren in voorlichtingscampagnes op scholen.

Seksueel geweld

Grensoverschrijdend seksueel gedrag en seksueel geweld komt onder lhbt's regelmatig voor. Dat komt naar voren uit landelijk onderzoek. Er zijn geen gegevens bekend over seksueel geweld tegen Rotterdamse lhbt's.

75% van de biseksuele vrouwen en 66% van de lesbische vrouwen die deelnamen aan een onderzoek van Rutgers, landelijk kenniscentrum seksualiteit, is slachtoffer geweest van ongewenste aanrakingen of opmerkingen.⁶⁵

Een kwart tot een derde van biseksuele en lesbische vrouwen is slachtoffer geweest van seksueel geweld.

Een kwart tot een derde van deze vrouwen is slachtoffer geweest van seksueel geweld. Net zoals bij andere bekende gegevens over seksueel geweld tegen

vrouwen, is ook bij biseksuele en lesbische vrouwen de dader vaak een mannelijke (ex)partner of een bekende. Seksueel geweld komt ook voor onder homo- en biseksuele mannen.⁶⁶ 14% van de deelnemende homo- en biseksuele mannen aan het Rutgers onderzoek heeft dit meegemaakt. Daarnaast heeft de helft tot een derde van de mannen te maken gehad met ongewenste aanrakingen of opmerkingen.

Een aanzienlijk percentage van deelnemende trans* personen aan het onderzoek is slachtoffer geworden van seksueel geweld of grensoverschrijdend gedrag.⁶⁷ 79% van de deelnemende transvrouwen aan dit onderzoek en 60% van de transmannen heeft te maken gehad met ongewenste aanrakingen of opmerkingen. Een vijfde van de transvrouwen

is slachtoffer geworden van seksueel geweld. Dit geldt voor een derde van de transmannen. Verder laat dit onderzoek zien dat trans* personen en homo- en biseksuele mannen die als kind 'meisjesachtig' waren, vaker slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld.⁶⁸ Het valt op dat het aantal slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld samenhangt met een vrouwelijke genderidentiteit. De percentages zijn ten slotte duidelijk hoger onder biseksuele, lesbische en transvrouwen.

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld komt ook voor bij lhbt's. Dit soort geweld vindt plaats in de privésfeer, waarbij de dader een familielid of partner is van het slachtoffer. Partnergeweld valt dus onder huiselijk geweld, maar ook kindermishandeling en geweld tegen ouderen. Huiselijk geweld kan fysiek, emotioneel en seksueel zijn.

Geweld door familieleden of (ex)partners tegen lhbt's kan voorkomen omdat zij de seksuele activiteiten of het transgender-zijn afkeuren, maar ook om andere redenen. Net zoals bij heterostellen, komt partnergeweld ook bij lhbt-koppels voor.⁶⁹ De focus van onderzoek en beleid ligt vaker op partnergeweld bij heterostellen, waardoor cijfers op landelijk en Rotterdams niveau ontbreken. Het eerder genoemde onderzoek van Rutgers laat wel zien dat de dader van seksueel geweld tegen lesbische en biseksuele vrouwen vaak een mannelijke (ex)partner of bekende is.⁷⁰

Eergerelateerd geweld

Seksuele oriëntatie en het transgender-zijn kan aanleiding geven tot eergerelateerd geweld tegen biculturele lhbt's. Er is geen onderzoek naar gedaan, maar lokale organisaties voor biculturele lhbt's in Amsterdam signaleren dat dit gebeurt.⁷¹ Rotterdamse gegevens hierover zijn niet beschikbaar.

Seksuele oriëntatie en het transgender-zijn kan aanleiding geven tot eergerelateerd geweld tegen biculturele lhbt's.

Rotterdams beleid

Geweld tegen lhbt's is geen expliciet onderdeel van het gemeentelijk beleid tegen seksueel en huiselijk geweld, terwijl landelijke cijfers laten zien dat dit veelvuldig voorkomt onder lhbt's. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat Rotterdam in positieve zin afwijkt van deze algemene ontwikkelingen.

De stad heeft wel een speciaal Centrum voor Seksueel Geweld, en ook een Centrum voor Huiselijk Geweld. Medewerkers van instanties die zich bezighouden met huiselijk geweld zitten hier op één plek, zodat er effectiever gehandeld kan worden en het slachtoffer in plaats van de dader centraal staat. Ook is de gemeente van plan straatintimidatie in kaart te brengen om vervolgens een plan van aanpak op te stellen. Daarbij wordt specifiek gelet op agressiviteit en seksuele opmerkingen. Het is niet duidelijk of hierbij ook aandacht is voor grensoverschrijdend seksueel gedrag en seksueel geweld tegen lhbt's in de openbare ruimte.

In de Rotterdamse bestrijding van huiselijk geweld neemt het tegengaan van eengerelateerd geweld en de ondersteuning van slach-

De Rotterdamse aanpak van eengerelateerd geweld is gericht op vrouwen waarvan impliciet wordt gedacht dat zij cisgender en heteroseksueel zijn.

offers een speciale plek in. Net zoals op landelijk niveau wordt eengerelateerd geweld vaak in verband gebracht met vrouwen waarvan impliciet wordt

gedacht dat zij cisgender en heteroseksueel zijn. Dit heeft tot gevolg dat de problemen die met dit beleid worden gesignaleerd, met name geïdentificeerd kunnen worden bij relaties tussen cisgender en heteroseksuele personen. Dit blijkt onder andere ook uit het Actieprogramma Veilig Thuis 2015-2018, waarin een expliciet uitgesproken begrip dat ook bicultu-
rele lhbt's hier slachtoffer van kunnen worden en hoe dat vervolgens bestreden zou moeten worden ontbreekt.⁷²

6. Lhbt-vluchtelingen

Als laatste specifieke aandachtspunt voor lhbt-emancipatie in Rotterdam kan de situatie van lhbt-vluchtelingen genoemd worden. In Rotterdam zijn per februari 2016 tien lhbt-vluchtelingen opgevangen door Stichting Humanitas.⁷³ Deze mensen ondervonden discriminatie en bedreiging vanwege hun seksuele oriëntatie of transgender-zijn in de noodopvang voor vluchtelingen van het Centraal Orgaan Asielzoekers in Alphen aan de Rijn. De speciale opvang voor de lhbt-vluchtelingen wordt geboden in een oud verzorgingshuis in Rotterdam-Zuid.

De politiek van Rotterdam is verdeeld over deze particuliere opvang. Waar een aantal PvdA-raadsleden voor aparte opvang pleiten, zijn burgemeester en wethouders erop tegen. Zij vinden net als het kabinet dat dit een verkeerd signaal afgeeft en dat de oplossing in het straffen van de daders moet worden gezocht. Particuliere opvang is echter niet verboden, waardoor Humanitas vooralsnog kan doorgaan met het verzorgen van de opvang.

De Rotterdamse politiek is verdeeld over de particuliere opvang van lhbt-vluchtelingen.

Lhbt-emancipatie: blik op de toekomst

Het registreren van sekse of geslacht is vaak verplicht, terwijl dit niet per se noodzakelijk is voor de betreffende situatie. Het COC heeft in november 2015 een speciaal meldpunt opgericht om problemen rondom seksregistratie te verzamelen en inzicht in de situatie te krijgen.⁷⁴ Daarnaast heeft minister Bussemaker, verantwoordelijk voor het landelijke emancipatiebeleid, de opdracht gegeven tot een speciaal onderzoek naar de praktische hindernissen die mensen ervaren in hun dagelijkse leven vanwege het binaire man/vrouw denken.⁷⁵ Zij wil daarmee praktische handvatten formuleren voor bedrijven en overheidsinstellingen om deze obstakels zoveel mogelijk weg te nemen. De resultaten van dit onderzoek worden verwacht voor de zomer van 2016.

- ¹ Omnibusenquête 2015. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- ² Mink, I. & Schriemer, R. (2009). *Roze is overal*. Rotterdam: Stichting RADAR.
- ³ Gemeente Rotterdam (2016). *Beleidsregel Volwaardig Meedoen in Rotterdam 2016-2018*. Rotterdam; Gemeente Rotterdam (2015). *Integratie 010*. Rotterdam.
- ⁴ Minister Bussemaker, *Hoofdlijnenbrief Emancipatiebeleid 2013-2016*, 10 mei 2013, Den Haag.
- ⁵ Kriek, F., Vonk, H., Heuts, L., Bos, D., Ganzevoort, R., & Doodeman, S. (2015). *Hulpbehoefte en hulpaanbod cultureel-etnische en religieuze LHBT's*. Amsterdam: Regioplan.
- ⁶ Kuiper, L. (2006). Seksualiteit en seksuele gezondheid bij homo- en biseksuelen. In: Floor Bakker en Ine Vanwesenbeeck (red.). *Seksuele gezondheid in Nederland 2006*. Delft: Eburon.
- ⁷ Felten, H. & Boote, M. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. Feiten en cijfers op een rij*. Utrecht: Movisie.
- ⁸ Omnibusenquête 2015. *Bijlage: notitie homotolerantie*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- ⁹ Kuiper, L. (2015). *Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ¹⁰ Sijbers, R., Fettelaar, D., Wit, W. de & Mooij, T. (2014). *Sociale veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: ITS & Radboud Universiteit Nijmegen.
- ¹¹ Huijnk, W. (2014). *De acceptatie van homoseksualiteit door etnische en religieuze groepen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ¹² Kuiper, L. (2015). *Jongeren en seksuele oriëntatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ¹³ RotterdamV (2013). *Homojongens zoeken vaker hulp op school. Schoolmaatschappelijk werkers consulteren RV*. Website artikel.
- ¹⁴ *Rotterdam Pride*, netwerkgesprek, Rotterdam, 22 januari 2016.
- ¹⁵ Omnibusenquête 2015. *Bijlage: notitie homotolerantie*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- ¹⁶ Omnibusenquête 2015. *Bijlage: notitie homotolerantie*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam
- ¹⁷ Kuiper, L. (2015). *Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ¹⁸ Mink, I. & Schriemer, R. (2010). *Gay in Rotterdam*. Rotterdam: Stichting RADAR.
- ¹⁹ Kuiper, L. (2015). *Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ²⁰ Keuzenkamp, S. & Kuiper, L. (2013). *Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ²¹ NB: In dit onderzoek wordt met 'kerk' ook moskee, synagoge of andere religieuze instellingen bedoelt. En de mate van religiositeit is gebaseerd op zelfidentificatie door de deelnemers aan het onderzoek, en daaronder vallen verschillende religies.
- ²² *ChristenUnie Rotterdam*, netwerkgesprek, Rotterdam, 6 april 2016.
- ²³ Kuiper, L. (2015). *Jongeren en seksuele oriëntatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ²⁴ Boote, M., Hoof, J. van, & Pierik, C. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. De kastdeur op een kier*. Utrecht: Movisie.
- ²⁵ Huijnk, W. (2014). *De acceptatie van homoseksualiteit door etnische en religieuze groepen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ²⁶ Omnibusenquête 2015. *Bijlage: notitie homotolerantie*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- ²⁷ Felten, H. & Boote, M. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. Feiten en cijfers op een rij*. Utrecht: Movisie.
- ²⁸ Kuiper, L. (2015). *Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ²⁹ Kuiper, L. (2015). *Jongeren en seksuele oriëntatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ³⁰ Kuiper, L. (2015). *Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ³¹ Kuiper, L. (2015). *Jongeren en seksuele oriëntatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ³² Kriek, F., Vonk, H., Heuts, L., Bos, D., Ganzevoort, R., & Doodeman, S. (2015). *Hulpbehoefte en hulpaanbod cultureel-etnische en religieuze lhbt's*. Amsterdam: Regioplan.
- ³³ Cense, M. (2013). *Over diplomaten en activisten*. Utrecht: Rutgers WPF.
- ³⁴ Kriek, F., Vonk, H., Heuts, L., Bos, D., Ganzevoort, R., & Doodeman, S. (2015). *Hulpbehoefte en hulpaanbod cultureel-etnische en religieuze lhbt's*. Amsterdam: Regioplan.
- ³⁵ Mink, I. & Schriemer, R. (2010). *Gay in Rotterdam*. Rotterdam: Stichting RADAR.
- ³⁶ *Rotterdam Pride*, netwerkgesprek, Rotterdam, 22 januari 2016.
- ³⁷ Boote, M., Hoof, J. van, & Pierik, C. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. De kastdeur op een kier*. Utrecht: Movisie.
- ³⁸ Minister Bussemaker, *Beleidsconclusies midterm review en beleidsdoorlichting Emancipatie*, Den Haag, 19 december 2015.
- ³⁹ Omnibusenquête 2015. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- ⁴⁰ Mink, I. & Schriemer, R. (2009). *Roze is overal*. Rotterdam: Stichting RADAR.
- ⁴¹ Andriessen, I., Fernee, H. & Wittebrood, K. (2014). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- ⁴² Klein, M. van der, Tan, S., Groot, I. de & Duyvendak, J.W. (2009). *Discriminatie is het woord niet*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- ⁴³ Vennix, P. (2010). *Transgenders en werk. Een onderzoek naar de arbeidssituatie van transgenders in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- ⁴⁴ Vennix, P. (2010). *Transgenders en werk. Een onderzoek naar de arbeidssituatie van transgenders in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- ⁴⁵ Vennix, P. (2010). *Transgenders en werk. Een onderzoek naar de arbeidssituatie van transgenders in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- ⁴⁶ Geerdinck, M., Muller, L., Verkleij, C. & Weert, C. van (2011). *Transseksuelen in Nederland. Is er sprake*

van ongelijkheid?. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

⁴⁷ Keuzekamp, S. (2012). *Worden wie je bent. Het leven van transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

⁴⁸ Keuzekamp, S. (2012). *Worden wie je bent. Het leven van transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

⁴⁹ *Rotterdam Pride*, netwerkgesprek, Rotterdam, 22 januari 2016.

⁵⁰ *RotterdamV*, e-mail, 16 februari 2016.

⁵¹ Gemeente Rotterdam (2016). *Nieuw Rotterdams welzijn 2016-2019*. Rotterdam.

⁵² RotterdamV (2015). [Van risico's naar kansen voor kwetsbare lhbt-bewoners. RotterdamV adviseert over wijkgericht welzijnsbeleid](#). Website artikel.

⁵³ *Pluspunt Rotterdam*, netwerkgesprek, Rotterdam, 21 januari 2016.

⁵⁴ Pijnappels, C. & Finnema, E. (2011). *Woonwensen Roze Ouderen in Rotterdam*. Rotterdam: RotterdamV en Kenniskring Samenhang in de Ouderenzorg.

⁵⁵ *Humanitas Noord*, netwerkgesprek, Rotterdam, 22 januari 2016.

⁵⁶ *Humanitas Noord*, netwerkgesprek, Rotterdam, 22 januari 2016.

⁵⁷ CBS (2014). *Veiligheidsmonitor 2014*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

⁵⁸ Dijk, D. van & Jagmohansingh, S. (2013). *Staat van Emancipatie Rotterdam*. Onderzoek en Business Intelligence: Rotterdam.

⁵⁹ Felten, H. & Boote, M. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. Feiten en cijfers op een rij*. Utrecht: Movisie.

⁶⁰ Oosterhout, E. van & Alink, E. (2015). *Veilig, zolang men het niet merkt*. Amsterdam: Transgender Netwerk Nederland.

⁶¹ Mink, I. & Schriemer, R. (2009). *Roze is overal*. Rotterdam: Stichting RADAR.

⁶² *GSA Natuurlijk Samen*, netwerkgesprek, 18 april 2016, Rotterdam.

⁶³ Sijbers, R., Fettelaar, D., Wit, W. de & Mooij, T. (2014). *Sociale veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: ITS & Radboud Universiteit Nijmegen.

⁶⁴ Felten, H. & Boote, M. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. Feiten en cijfers op een rij*. Utrecht: Movisie.

⁶⁵ Graaf, H. de, Bouko, H.W. & Bakker, C. (2014). *Hoe is de seksuele gezondheid van lesbische en biseksuele vrouwen?* Utrecht: Rutgers WPF.

⁶⁶ Graaf, H. de, Bouko, H.W. & Bakker, C. (2014). *Hoe is de seksuele gezondheid van homo en biseksuele mannen?* Utrecht: Rutgers WPF.

⁶⁷ Graaf, H. de, Bouko, H.W. & Bakker, C. (2014). *Hoe is de seksuele gezondheid van transgenders?* Utrecht: Rutgers WPF.

⁶⁸ Graaf, H. de, Bouko, H.W. & Bakker, C. (2014). *Een wereld van verschil: de seksuele gezondheid van LHBT's*. Utrecht: Rutgers WPF.

⁶⁹ Felten, H. & Boote, M. (2015). *Handreiking lhbt-emancipatie. Feiten en cijfers op een rij*. Utrecht: Movisie.

⁷⁰ Graaf, H. de, Bouko, H.W. & Bakker, C. (2014). *Hoe is de seksuele gezondheid van lesbische en biseksuele vrouwen?* Utrecht: Rutgers WPF.

⁷¹ Felten, H. (2014). *Handreiking lhbt-emancipatie. Eergerelateerd geweld & seksuele en genderdiversiteit*. Utrecht: Movisie.

⁷² Gemeente Rotterdam (2015). *Actieprogramma Veilig Thuis 2015-2018*. Rotterdam.

⁷³ 'LHBT-vluchtelingen uit Alphen aan den Rijn overgeplaatst', *Omroepwest.nl*, 10 februari 2016.

⁷⁴ COC (2015). [Meldpunt voor problemen bij sekseregistratie](#). Website artikel.

⁷⁵ Minister Bussemaker, *Nieuwe ontwikkelingen in het Emancipatiebeleid*, Den Haag, 21 januari 2016.